

6

Vee versus gezonde lucht

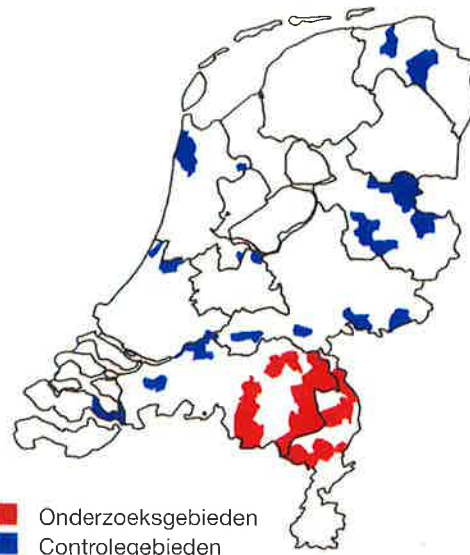
Brabant stuurt op dieraantal

Het VGO-rapport lijkt te dun voor harde beleidsregels voor veehouderijen. Toch komt het kabinet met de Wet dieraantallen en werken gemeenten aan **extra regels voor fijnstofreductie**.

DIRECT na het verschijnen van de onderzoeksresultaten Veehouderij en gezondheid omvattend (VGO) blies het kabinet het Wetsvoorstel dieraantallen en volksgezondheid nieuw leven in. Dit voorstel geeft provincies en gemeenten de bevoegdheid het aantal dieren per bedrijf of regio te beteugelen. Op initiatief van Brabant ligt het wetsvoorstel sinds 2014 klaar. Echter, de wetenschappelijke onderbouwing voor een relatie tussen vee en volksgezondheid ontbrak. De uitkomst

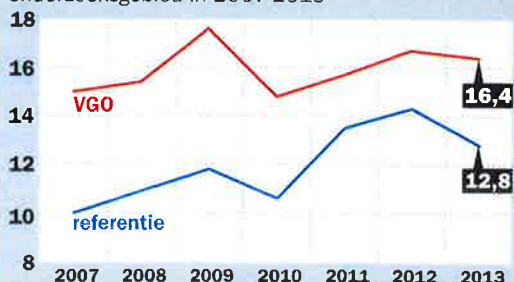
Onderzoeks- en controlegebieden

De onderzoeksgebieden van het project **veehouderij en gezondheid omwonenden**.

Vaker longontsteking

aantal gevallen per 1000 patiënten in referentie- en onderzoeksgebied in 2007-2013

Longontsteking komt in Limburg en Zuidoost-Brabant vaker voor dan in het controlegebied. Tot 2009 werd een significant verschil gevonden, sinds '13 ook weer.

van het VGO-onderzoek brengt daar verandering in, menen PVDA-staatssecretarissen Martijn van Dam (Economische Zaken) en Sharon Dijkma (Infrastructuur en Milieu). Immers, de onderzoekers van RIVM, Wageningen UR, Nivel en Universiteit Utrecht noteerden als belangrijkste uitkomst dat in de buurt van veehouders meer endotoxinen (bacteriëndeeltjes) en fijn stof in de lucht kunnen voorkomen. Zij veronderstellen een relatie tussen die concentraties en het aantal longontstekingen bij bewoners.

Limburg, Gelderland en Noord-Brabant kennen de grootste veedichtheid. Wat betekent de uitkomst van het onderzoek en het wetsvoorstel?

Limburg en Gelderland zijn tegen

Provincies Limburg en Gelderland zitten niet te wachten op een Wet dierenaantallen en volksgezondheid. Provinciebestuurders Jan Jacob van Dijk (CDA Gelderland) en Patrick van der Broeck (CDA Limburg) zeggen geen behoefte te hebben het aan- ➔

Freilandkippen in een boomgaard. De uitstoot van fijn stof en endotoxinen door de pluimvee-sector nam afgelopen jaren toe omdat stalsystemen opener en meer diervriendelijk zijn geworden.

FOTO: KOOS GROENEWOLD

tal dieren in hun regio te begrenzen. Ze noemen de onderzoeksresultaten 'teleurstellend' en 'weinig verrassend'. Ze sturen liever op doelen. Van der Broeck: "Ik heb geen Wet dieraantallen nodig. Wij streven kwaliteitsdoelen na en geen kwantitatieve doelen."

Ook Van Dijk zit niet te wachten op een sturingsinstrument voor dieraantallen. "Het gaat erom de fijnstofuitstoot te verminderen. Met techniek en nieuwe stalsystemen is een reductie van fijn stof te bereiken, niet per se met het verminderen van dieren." Hij hekelt de uitkomst van het onderzoek omdat heldere normen voor bijvoorbeeld afstand tussen veehouderij en burgerwoning of voor uitstoot, niet te maken zijn. "Een causaal verband tussen bepaalde ziekten en veehouderijen is niet aangetoond en komt er naar alle waarschijnlijkheid ook niet. Ik zou op basis van dit rapport geen maatregelen willen nemen. Ik kan nu niet naar een pluimveehouder stappen en eisen dat hij zijn stal aanpast omdat zijn uitstoot misschien gevaarlijk is voor omwonenden. We weten het immers niet zeker."

Pluimveegemeenten aan de slag met fijn stof

In Limburg werken de gemeenten Nederweert, Horst aan de Maas, Venray, Peel en Maas en Leudal samen aan nieuw beleid om de uitstoot van fijn stof door pluimveehouderijen aan banden te leggen. Concrete maatregelen zijn er nog niet. Wel wordt het toepassen van innovatieve stalsystemen die verder gaan dan de landelijke reductiedoelstellingen voor de uitstoot van ammoniak, geur en fijn stof, gestimuleerd. Hiervoor is in 2015 een subsidieregeling opengesteld. Tien subsidies zijn verleend.

In Gelderland zijn de gemeenten Ede, Barneveld, Renswoude en Scherpenzeel in overleg met de

FOTO: JAN ZANDEE

pluimveesector om de uitstoot van fijn stof te verminderen. Aart de Kruijf is wethouder (SGP) van Barneveld en zegt dit najaar al aanvullende regels te verwachten voor pluimveebedrijven in de Gelderse Vallei. "Samen met de sector willen we maatregelen bij de bron treffen, denk aan het aanpassen van stallen." Dit heeft mogelijk consequenties voor vooral biologische bedrijven. "Pluimveebedrijven hebben

Onderzoeksresultaten leveren nieuwe vragen op

Het rapport Veehouderij en gezondheid omwonenden (VGO) geeft een aantal antwoorden, maar roept ook weer vragen op.

- Een van de meest pregnante bevindingen in het VGO-rapport is dat een hogere ammoniakconcentratie in de lucht verband houdt met een verminderde longfunctie. Dat geldt niet alleen voor mensen die al longproblemen hebben, maar ook voor gezonde mensen. Welk verband er precies is, weten de onderzoekers niet zeker. "Waarschijnlijk is het niet het ammoniak zelf

dat dit effect veroorzaakt, maar fijnstofdeeltjes die worden gevormd doordat ammoniak met andere stoffen in de lucht reageert", schrijven ze in de samenvatting.

- Er is een effect van de nabijheid van pluimveehouderijen op longontstekingen bij omwonenden. Onduidelijk is of ook andere veehouderijbedrijven een rol spelen. Bovendien weten we niet of er specifieke ziekteverwekkers zijn (van dier op mens overdraagbaar) die meespelen. Landelijk onderzoek wordt verricht naar de relatie tussen pluimveebedrijven en longontste-

kingen bij omwonenden.

- Bij omwonenden van veehouderijen komen iets meer besmettingen met de resistente (veegerelateerde) MRSA-bacterie voor. Het gaat om een heel klein aantal, zodat geen harde conclusies getrokken mogen worden. Onderzoekers zien een mogelijk verband met contact met paarden. Ook dat verdient nader onderzoek.
- Een klein aantal omwonenden bleek antilichamen tegen een vogelgriepvirus bij zich te dragen. Een verband met pluimveebedrijven in de omgeving kon niet worden ge-

vonden. Aanvullend onderzoek onder mensen uit een pluimvee-arm gebied en mensen die te maken hebben gehad met een hoge blootstelling aan vogelgriepvirus (ruimers, dierenartsen, pluimveehouders), verschaft wellicht meer duidelijkheid.

- Het onderzoek is verricht in Noord-Limburg en het oosten van Noord-Brabant. Het is niet duidelijk of de resultaten ook gelden voor andere delen van het land. In het gebied is bijvoorbeeld ook een hoge fijnstofdruk vanuit andere bronnen dan de veehouderij, zoals industrie en verkeer.

Actievoerders bij het provinciehuis van Noord-Brabant in 2014. Burgers zijn voor een strenger beleid, tegen megastallen en eisen een betere leefomgeving.

de afgelopen jaren een meer open en diervriendelijk stalsysteem gekregen. Gevolg is meer uitstoot. Dit geldt zeker voor biologische bedrijven. Het is de vraag of het nog gerechtvaardigd is dat deze bedrijven een exclusieve benadering krijgen in de wet."

Brabant is voor

Het wetsvoorstel dierenaantallen en volksgezondheid is in 2014 tot stand gekomen op aandringen van provincie Noord-Brabant. "We hebben inderdaad stevig gelobbyd voor deze wet in Den Haag", beaamt Brabants gedeputeerde Anne-Marie Spierings (D66). Ze is erg blij dat het wetsvoorstel uit de ijskast is gehaald. "Het is niet de vraag óf Brabant gebruikt maakt van deze wet, maar wáár we dit gaan doen." Spierings verwacht voor diverse regio's een limiet per diersoort in te stellen. Een norm voor het aantal dieren per bedrijf ligt niet voor de hand. "De insteek is regulering per gebied, niet per bedrijfslocatie. We willen ruimte blijven geven aan veehouders die hun bedrijf willen ontwikkelen."

Spierings heeft de Wet dierenaantallen heel hard nodig om draagvlak te krijgen voor nieuw mestbeleid in Brabant. Burgerinitiatieven en milieuorganisaties willen meewerken aan nieuw mestbeleid, mits het aantal dieren in vooral Zuidoost-Brabant wordt begrensd. In de provincie geldt een bouwstop voor mestwerkingsinstallaties. "Mogelijk dat de varkens- en pluimveerechten per 2018 worden afgeschaft. Dan hebben we deze wet zeker nodig."

Maatregelen om uitstoot te verlagen

Voor de pluimveehouderij staat voor een uitdaging: het terugdringen van de emissie van fijn stof en endotoxine.

Op korte termijn wordt gekeken naar technische maatregelen om de uitstoot te verlagen, op lange termijn moeten stalontwerpen op de schop.

Onderzoekers van Wageningen Livestock Research bekeken welke maatregelen beschikbaar zijn en wat op korte termijn ontwikkeld zou kunnen worden om stalemisies verder te beperken. Op lange termijn is een nieuw stalontwerp het ideaalst, waarbij dierenwelzijn, emissies en werkcomfort integraal worden verwerkt.

Voor de korte termijn zijn verschillende technische maatregelen voorhanden, onderverdeeld in bronmaatregelen (die in de stal effect hebben op de luchtkwaliteit) en zogenoemde 'end of pipe'-technieken, die de kwaliteit van de uitgestoten lucht verbeteren. Die eerste hebben als voordeel

dat de lucht voor mens en dier verbetert. Effectieve maatregelen in de stal zijn onder andere ionisatie en het druppelen van koolzaadolie op het strooisel. In de praktijk worden deze echter weinig toegepast, omdat de voorkeur uitgaat naar warmtewisselaars en mestdroogtunnels vanwege de economisch voordelen. Die laatste heeft echter als negatief effect een forse toename van de ammoniak- en geuruitstoot.

Ionisatie van de lucht (via een elektrostatische precipitator) die uit de stal komt, wordt gezien

als veelbelovende end of pipe-oplossing voor reductie van fijn stof van zowel pluimvee als varkens. Het is een techniek die in de industrie veel wordt ingezet, relatief (per dier) goedkoop is en waarmee hoge rendementen behaald kunnen worden: in de industrie wordt fijnstofemissie met ruim 90 procent gereduceerd. Voor de veehouderij moet deze techniek verder ontwikkeld worden. Deze staat nu als 'ionisatiefilter' op de lijst van 'Emissiefactoren fijn stof voor veehouderij' met een reductiepercentage van 57%.

FOTO: PERN COMMUNICATIE

Inpandige warmtewisselaar in pluimveestal, een 'end of pipe'-oplossing om emissie van fijn stof te reduceren.

Spierings zegt zich naar aanleiding van de uitkomst van het onderzoek iets minder zorgen te maken over de juridische borging van de Wet dierenaantallen en volksgezondheid. Net als Van Dijk en Van der Broeck vindt zij het jammer dat de resultaten van het onderzoek niet te vertalen zijn in concrete beleidsmaatregelen.

En zo is de uitkomst van het VGO-onderzoek en de Wet dierenaantallen en volksgezondheid een politieke discussie geworden. De wet wordt op zijn vroegst eind dit jaar aan de Tweede Kamer aangeboden. De behandeling is zeker niet afgerond voor de Tweede-Kamerverkiezingen op 18 maart 2017. Of de wet er daadwerkelijk komt, is aan het nieuwe kabinet. Voor 2018 zal de wet niet van kracht zijn.

Jan Braakman, Kirsten Graumans en Esther de Snoo